

ФОРМУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

FORMATION OF LOGISTICS COMPETENCE OF FUTURE TOURISM MANAGERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Туризм є однією з найперспективніших галузей національної економіки і потребує створення практичного механізму підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг на світовому ринку. В сучасних умовах у наданні туристичних послуг важливе значення має наявність логістичного обслуговування заказів споживачів, а також рівень якості надання сервісних послуг. Тому актуальність дослідження обумовлена об'єктивно високими вимогами держави, суспільства, громадян, споживачів, що ставляться до менеджерів з туризму. Статтю присвячено вивченню проблеми формування логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму у процесі фахової підготовки. Підкреслено важливість знань з логістики у професійній підготовці майбутніх фахівців туристичної діяльності. Проаналізовано теоретико-методичні аспекти підготовки менеджерів туризму у закладах вищої освіти. Узагальнено сутність поняття «логістика», «компетентність», «логістична компетентність». Визначено ключові компоненти логістичної компетентності, такі як: інформаційно-аналітичні, організаційно-управлінські, оптимізаційно-технологічні, маркетингові, моніторингові та прогностичні. Охарактеризовано основні освітні технології, що використовуються для формування логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму у закладах вищої освіти. Розглянуто інноваційні форми організації освітнього процесу. Проаналізовані технології контекстного навчання, що складаються з навчальної (лекції, семінари (практичні), лабораторні заняття, квазіпрофесійної (дидактичні, навчально-рольові, професійно-імітаційні ігри, ігри-тренінги, проєктні технології, спецкурси, спецсемінари) та навчально-професійної (проходження практик) діяльності. Визначено та охарактеризовано основні умови забезпечення ефективного процесу формування логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму у процесі фахової підготовки у закладах вищої освіти, що включають: освітньо-методичне забезпечення; матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення; інтеграцію з бізнес-середовищем; інтерактивні та інноваційні методи навчання; міжнародну співпрацю та мотиваційно-ціннісне середовище.

Ключові слова: логістика, логістична компетентність, менеджер туризму, формування, процес фахової підготовки.

Tourism is one of the most promising sectors of the national economy and requires the creation of a practical mechanism for increasing the competitiveness of tourist services in the world market. In modern conditions, the availability of logistical support for consumer orders, as well as the level of quality of service provision, is of great importance in the provision of tourist services. Therefore, the relevance of the study is due to the objectively high requirements of the state, society, citizens, consumers regarding tourism managers. The article is devoted to the study of the problem of forming the logistics competence of future tourism managers in the process of professional training. The importance of logistics knowledge in the professional training of future tourism specialists is emphasized. The theoretical and methodological aspects of training tourism managers in higher education institutions are analyzed. The essence of the concepts of "logistics", "competence", "logistics competence" is summarized. The key components of logistics competence are identified, such as: information and analytical, organizational and managerial, optimization and technological, marketing, monitoring and prognostic. The main educational technologies used to form the logistics competence of future tourism managers in higher education institutions are characterized. Innovative forms of organizing the educational process are considered. Contextual learning technologies were analyzed, consisting of educational (lectures, seminar (practical), laboratory classes), quasi-professional (didactic, educational role-playing, professional simulation games, training games, project technologies, special courses, special seminars) and educational and professional (internship) activities. The main conditions for ensuring an effective process of forming the logistics competence of future tourism managers in the process of professional training in higher education institutions have been identified and characterized, including: educational and methodological support; material and technical base, personnel support; integration with the business environment; interactive and innovative teaching methods; international cooperation and motivational and value environment.

Key words: logistics, logistics competence, tourism manager, formation, professional training process.

УДК 658.7:378.016:[005-057.212:796.5]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.2.27>

Юхименко-Назарук І.А.,
докт. екон. наук, професор,
професор кафедри документальних
комунікацій та менеджменту,
декан факультету документальних
комунікацій, менеджменту, технологій
та фізики
Рівненського державного гуманітарного
університету

Постановка проблеми та актуальність.

Сьогодні індустрія туризму отримала визнання у світі як найбільша сфера діяльності з надання послуг. Послуги з перевезення, проживання, харчування дозвілля, що сприймалися раніше як самостійні види послуг, нині стали складовими елементами єдиного туристичного комплексу.

Туризм є однією з найперспективніших галузей національної економіки і потребує створення

практичного механізму підвищення конкурентоспроможності туристичних послуг на світовому ринку. В сучасних умовах у наданні туристичних послуг важливе значення має наявність логістичного обслуговування заказів споживачів, а також рівень якості надання сервісних послуг. Тому актуальність дослідження обумовлена об'єктивно високими вимогами держави, суспільства, громадян, споживачів, що ставляться до менеджерів з туризму.

Логістична підготовка є однією з важливих елементів системи професійної підготовки фахівців туристичної галузі, для яких логістика є не тільки навчальною дисципліною, але й професійним інструментом аналізу, організації, управління процесами надання комплексних туристичних послуг. У закладах вищої освіти, під час підготовки майбутніх менеджерів з туризму, основні вимоги ставляться до результатів освоєння освітньої програми, зміст яких представлений у вигляді компетенцій з видів діяльності, серед яких одну з головних займає професійна компетентність у галузі логістики та сервісного обслуговування, закупівлі, транспортної, інформаційної логістики, організації логістичного управління.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблеми та завдання компетентісного підходу знаходимо у працях В. Байденка, Н. Бібік, Л. Ващенко, А. Вербицького, О. Овчарук, О. Пошетун та ін. Дослідження, присвячені проблемам підготовки майбутніх менеджерів туризму, висвітлені у наукових доробках С. Архипової, Л. Кнодель, Л. Поважної, І. Полковникової, Л. Польової, Л. Сакун, Т. Сокол та ін. Теоретичні основи визначення поняття «логістика» відображені у роботах І. Білик, Є. Крикавського, М. Василевського, О. Дейнеги, А. Кальченко, Н. Чухрай та ін. Перспективи розвитку логістичного сектору в Україні вивчають Н. Калюжна, В. Пугачова, Н. Рєзнік, Л. Харчевнікова, А. Шеремет та ін. Логістичну компетентність як складову ефективної логістики досліджують І. Поліщук та Ю. Довгань.

Отже, проаналізувавши дослідження вчених, можна зробити висновок, що даній проблематиці приділяється достатньо уваги, адже підготовка менеджерів з туризму – це підготовка професії майбутнього, перед якою ставиться багато завдань і яка повинна постійно вдосконалюватись.

Мета статті – дослідити особливості формування логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Кожному підприємству туристичної індустрії для покращення послуг, сервісного обслуговування, задоволення потреб клієнтів необхідна сильна, професійна підготовка фахівців, що включає і логістичну компетентність. Сформованість у менеджера туризму логістичної компетентності забезпечить високу результативність його професійної діяльності, що є важливою умовою адаптації і самореалізації спеціаліста у професії.

Менеджер туризму має створити всі умови, щоб клієнт задовільнив усі свої оздоровчо-рекреаційні потреби, а саме: проживання-харчування-оздоровлення-подорож. Діяльність менеджера туризму можна розглядати за такими напрямками: функціонування туристичного підприємства, надання готельних послуг, задоволення усіх екскурсійних і транспортних потреб, організація розваг тощо [1, с. 16].

Спрямованість у майбутнє потребує розробки нових освітніх моделей професійної підготовки менеджерів туризму, здатних забезпечити вирішення сучасних проблем туристичної діяльності, включаючи вирішення питань з логістики.

Логістика – це наука про управління матеріальними потоками під час їх руху від первинного джерела до кінцевого споживача з мінімальними витратами, що пов'язані з рухом товарів і відносяться до нього потоком інформації [9, с. 43]. Сьогодні виділяють два основних напрями у визначенні логістики: перше з них пов'язане з функціональним підходом до товару, у якому логістика визначається як наука про управління всіма фізичними операціями, які необхідно виконати під час доставки товарів від постачальників до споживачів; друге – характеризується більш широким підходом: крім управління операціями руху товарів, логістика містить аналіз ринку постачальників і споживачів, координацію попиту і пропозиції на ринку товарів і послуг, а також здійснює гармонізацію інтересів учасників процесу товарообігу [9, с. 44].

Розвиток логістики в Україні – це актуальне питання сьогодення, адже проблема ефективності виробничо-розподільчих відносин є важливими не тільки у період війни та нинішніх кризових умовах, але й вона залишиться такою і у майбутньому у різних сферах діяльності, в тому числі і у туризмі.

Поняття «компетентність» (людини, організації) у загальному випадку тлумачать як сукупність компетенцій, тобто наявності знань, умінь, навичок, здібностей та досвіду [5, с. 129], що формує здатність і готовність до здійснення певних дій.

У контексті розгляду логістичної компетентності під цим поняттям І. Поліщук пропонує розуміти «... сукупність логістичних компетенцій елементів логістичної системи – логістичного персоналу, підприємств, організацій, установ тощо» [6, с. 121].

Логістична діяльність є функціональною сферою діяльності підприємства, логістичну компетентність якого можна визначити як сукупність колективних знань, досвіду та здібностей логістичного персоналу. Логістична компетентність, таким чином, втілюється у компетенціях персоналу та є певним набором професійних та особистісних характеристик фахівців-логістів. Зауважимо, що логістична компетентність, як правило, передбачає дії фахівців у стандартних логістичних ситуаціях, тоді як логістичні компетенції містять елементи готовності персоналу до вирішення нестандартних логістичних ситуацій завдяки особистісним характеристикам людини, через перехід від якості логістичних знань до якості логістичної діяльності, а також через здатність до прийняття логістичних управлінських рішень в умовах невизначеності та підвищених ризиків ринкового середовища [6, с. 122].

Логістична компетентність включає наступні компоненти:

- інформаційно-аналітичні (володіння методами та технологіями побудови інформаційно-логістичних систем; навички аналізу і формування матеріальних та інформаційних потоків; уміння вирішувати задачі інформаційного забезпечення логістичної системи підприємства);
- організаційно-управлінські (уміння вирішувати задачі організації і ефективного функціонування логістичної служби на підприємстві; навички планування, регулювання, управління матеріальними та інформаційними потоками; уміння ефективно управляти конфліктами в області логістичної діяльності, працювати в команді для досягнення поставлених цілей; навички логістичного управління);
- оптимізаційно-технологічні (навички організації логістичних процесів на підприємстві, оптимізаційне моделювання; володіння технологіями закупівельної та виробничої логістики, логістики розподілу та збуту запасів, транспортної логістики, логістики сервісного обслуговування);
- маркетингові (навички виявлення актуальних і перспективних тенденцій споживчого попиту; володіння технологіями сегментного аналізу ринку туристичних послуг, технологіями маркетингових досліджень);
- моніторингові (уміння розробляти прийоми контролю ефективності логістичної системи організації, створювати експертні системи у сервісній логістиці; навички оцінки ефективності логістичних систем закладу);
- прогностичні (уміння розробляти логістичну стратегію підприємства; навички прогнозування моделювання у логістиці, прийняття рішень по стратегічному плануванню розвитку логістики на підприємстві) [3, с. 99].

Згідно освітньої програми підготовки менеджерів туризму формування логістичної компетентності здійснюється під час вивчення навчальних дисциплін: «Логістика», «Основи менеджменту», «Менеджмент послугових операцій», «Маркетинг» та проходження виробничих практик.

Для ефективного формування системи логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму в умовах реального навчально-виховного процесу закладу вищої освіти необхідна реалізація технологічного підходу.

Наведемо коротку характеристику ряду освітніх технологій, що використовуються в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Технології контекстного навчання, які складаються з трьох базових форм діяльності: навчальної діяльності, у якій переважають лекції, семінарські (практичні), лабораторні заняття; квазіпрофесійної – яка здійснюється за допомогою дидактичних, навчально-рольових, професійно-імітаційних ігор, ігор-тренінгів, проєктних технологій,

спецкурсів, спецсемінарів тощо; навчально-професійної діяльності у період проходження різних видів практик.

Використання дидактичних навчально-рольових, професійно-імітаційних ігор у закладах вищої освіти є ефективним підходом, що поєднує теорію з практикою, розвиває критичне мислення, комунікативні навички та вміння приймати рішення. Ігри емітують навчальні ситуації виробничі, економічні, соціальні або управлінські процеси. Здобувачі освіти виступають у ролі учасників (менеджерів, підприємців, керівників тощо) і взаємодіють один з одним у певному сценарії. Основними перевагами використання дидактичних, навчально-рольових, професійно-імітаційних ігор є: інтерактивність (активне залучення здобувачів освіти до навчального процесу); практична спрямованість (наближення реалій до професійної діяльності); гнучкість (можна адаптувати до будь-якої спеціальності); оцінювання в дії (викладачі можуть оцінити не лише знання, а й поведінку, ініціативу та креативність).

Інтерактивні технології навчання – це методи засвоєння знань, розвитку навичок у процесі навчання. Процес навчання організований таким чином, що здобувачі освіти набувають комунікативних навичок, навчаються критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу ситуативних професійних завдань. Таким чином, ці технології є впорядкованою сукупністю дій, операцій і процедур, що забезпечують досягнення результату, що діагностується і прогнозується.

Однією із сучасних інноваційних форм організації освітнього процесу, що набули актуальності в останні роки (під час карантину та у період дії військового стану у країні) є дистанційні освітні технології, електронне навчання. Це дозволяє організувати навчання здобувачів вищої освіти з використанням Інтернету. Використання технологій електронного навчання має свої переваги та недоліки, які відіграють свою роль не лише у роздільній роботі здобувача та викладача, а й у їх спільній роботі. Позитивними рисами використання технологій дистанційного навчання є: 1) можливість здобувача освіти самостійно обирати час та місце навчання; 2) доступність навчальних матеріалів через Інтернет можлива із будь-якої точки нашої країни; 3) здобувач освіти може поєднувати навчання з додатковою факультативною діяльністю (якщо є); 4) гнучкі умови навчання; 5) використання технологій дистанційного навчання дозволяє знизити вартість проїзду до місця навчання та назад; 6) технології дистанційного навчання можуть бути використані для навчання великої кількості осіб [2, с. 32].

Результатами впровадження системи сучасних освітніх технологій на особистісно-професійному рівні в освітній процес закладу вищої освіти з фахової підготовки менеджерів туризму

є: по-перше, підвищення конкурентоспроможності випускника на ринку праці з надання туристичних послуг; по-друге, розвиток його соціальної та професійної мобільності у туристичній діяльності.

Процес формування логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму включає: адаптацію компоненту закладу вищої освіти, освітньої програми, навчального плану спеціальності 073 «Менеджмент» до потреб формування логістичної компетентності (впровадження курсів «Логістика», «Основи менеджменту», «Менеджмент послугових операцій», «Маркетинг»); поетапне формування у періоди теоретичної підготовки і різних видів практики кейс-комплексів та професійно-логістичного портфоліо; виконання презентаційних проєктів та курсових робіт за тематикою, що відображає специфіку використання логістики у туристичній діяльності; участь потенційних роботодавців (стейкхолдерів) до розробки освітніх програм та в комісії по підсумковій державній атестації випускника закладу вищої освіти.

Для забезпечення ефективного процесу формування у майбутніх менеджерів туризму логістичної компетентності під час фахової підготовки у закладах вищої освіти необхідні наступні умови:

1) Освітньо-методичне забезпечення (наявність навчальних програм, адаптованих до сучасних вимог ринку праці у сфері логістики; сучасні підручники, посібники та електронні ресурси, включаючи інтерактивні платформи, кейси, бізнес-ідеї; практико-орієнтоване навчання, що включає вирішення реальних логістичних задач);

2) Матеріально-технічна база (обладнані комп'ютерні лабораторії з відповідним комп'ютерним забезпеченням; доступ до інтернет ресурсів, спеціальних баз даних, логістичних платформ; наявність лабораторій з логістики);

3) Кадрове забезпечення (професорсько-викладацький склад із досвідом практичної діяльності у логістиці; залучення практиків-експертів до проведення лекцій, майстер-класів, семінарів; можливість стажування викладачів у логістичних компаніях для оновлення практичного досвіду);

4) Інтеграція з бізнес-середовищем (співпраця з логістичними компаніями, участь у проєктах, проходження виробничої практики; проведення гостьових лекцій, професійних конкурсів; участь у студентських форумах, виставках з проблем логістики);

5) Інтерактивні та інноваційні методи навчання (використання проєктного методу, методу кейсів, рольових ігор, моделювання логістичних процесів; застосування систем дистанційного та змішаного навчання);

6) Міжнародна співпраця (участь у програмах академічної мобільності (Erasmus+, подвійні дипломи); спільні проєкти з логістичними організаціями; можливість вивчення міжнародної логістики, англomовних дисциплін);

7) Мотиваційно-ціннісне середовище (формування професійної мотивації, розвиток лідерських якостей, відповідальності; підтримка студентських ініціатив та стартапів у сфері логістики).

Отже, якість фахової підготовки та формування логістичної компетентності майбутніх менеджерів туризму обумовлені синергетичною цілісністю варіативних освітніх технологій та умов, кожна з яких окремо має відносно самостійний характер, але тільки разом вони можуть забезпечити нову якість професійної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Архипова С. П., Польова Л. В. Професійна підготовка менеджерів з туризму в Польщі : монографія. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси. 2012. 297 с.
2. Вербінський Д. С. Інноваційні технології в закладі вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. (53). 2023. С. 30-33.
3. Гоголь Т. В., Кіндрат В. К., Мамчур С. Л. Особливості формування логістичних компетенцій у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура та спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. Випуск 3 К(131)21. С. 97-101.*
4. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Вип. 4, 2013. С. 128-135.
5. Маркетинг і логістика у становленні цифрової економіки України : монографія / за наук. ред. Є. В. Крикавського, О. В. Дейнеги. Львів-Рівне : О. Зень, 2022. 310 с.
6. Поліщук І. І., Довгань Ю. В. Логістична компетентність як складова ефективної логістики. Електронне фахове видання з економічних наук «*Modern Economics*». 2021. №28. С. 118-124 (с.121)
7. Рєзнік Н. П., Харчевнікова Л. С., Пугачова В. Р. Проблеми та перспективи розвитку логістичного сектору в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. №4. 2021. С. 30-35.
8. Смирнов І. Г. Світовий ринок логістичних послуг: географічні особливості. *Вісник Київського університету. Серія «Географія»*. Вип. 46. 2009. С. 60-65.
9. Хвищун Н. В. Сутність поняття «логістика»: ретроспективний аналіз. *Ефективна економіка*. 2012. №11. С. 43-44.